

מ.ט.מ

פרוטוקול מס' 38/ד

מישיבת ועדת החינוך והתרבות, סיוע ד', ח' באדר
תש"ו (2.3.55), בשעה 9.10

- בנוכח:** חברי הועדה: ש. פרסיץ - היו"ד
 ב. כצנלסון
 ס. כפרית
 ר. צברי
 א. ברמן
 ש. גרייך
 י. סמילנסקי
 ד. נצר
 א. רוזנאל-נאור

- סוזמנים:** ח. בן-אשר
 טר אבידור - הסנהל הכללי של משרד החינוך והתרבות
 טר סריד - סגן סנהל משרד החינוך והתרבות
 גב' סטנר - היועצת המשפטית של משרד החינוך

סדר-היום: חוק לעידוד השכלה להתישבות חלוצית צעירה
(הצעת חוק של חה"כ בן אשר)

היו"ר ש. פרסיץ: אני פותחת את הישיבה

חבר הכנסת בן אשר הגיש את הצעת החוק שלו לפני זמן רב והכנסת העבירה אותה לחוות דעת ועדת החינוך אשר הוטל עליה להמליץ אם להביא את הצעת החוק לקריאה ראשונה בכנסת. חה"כ בן אשר ביקש לתת לו אפשרות להסביר את הצעת החוק שלו לחברי הועדה, ואני שטחה להודיע לו כי ועדת החינוך מוכנה לקבל את בקשתו ברצון.

ח. בן-אשר:

בשלב זה ברצוני להעיר כמה הערות קצרות, מפני שהענין שעומד כעת לדיון ולהחלטה הוא - האם יש גרעין כזה בחוק הפצדיק דיון על חקיקה ומעשה חקיקה. שטוח כך אדבר על הרוח הכללית של החוק ולא על פרטיו.

מתוך סגע עם אנשים צעירים ומנשים לא צעירים הגעתי לידי טקנה ברורה על הצורך האקטואלי שבהצעת חוק זו. הנקודה המרכזית שהביאה אותי להצעה זו היא הצורך לספק השכלה ובעלי השכלה בטביל הנגב. ומכאן גם הסעיף הזה על פריוריטי לטקוטות קשים בארץ. הדבר נוגע לשני שליט מהארץ, ולצערנו טרם זכינו לסטע דרוסה כפי שהאפריקנים זכו לסטע מערבה. נוכחתי לדעת, שאנשים צעירים, נערות ונערים טחבים, בעלי ערך ויצר חלוצי, נמנעים לקטוף את חייהם עם איזור המקיף שני שליט של הארץ מתוך חרדה להביא קרבן על מזבח החלוציות את הדעת, את הרצון ללמוד. חוץ מזה, סמדי הפיתוח ומסדי הבטחון של הנגב באמת יורשים בעלי השכלה, הנגב בלי מנוף של אנשים צעירים לא יהפך לטרנז של התישבות וטולי גם של בטחון.

באתי בטגע עם ידידים טובים בפעלי הדרום, עם פרופטרו קצ'לסקי, עם אחד החברים בהנהלת ספעל האטלג, ומוטרים לי: חסרים לנו 5 חיטאיה ו-10 טכנאים, אילו היו לנו אנשים אלה שיטכינו לחיות בטקום, בטקום טרוחק, גורל הספעל היה טובה. וזה ענין של הכנה בטסך 5 או 7 טניה, טטוח שיט סלקציה.

ביטוי הפגרת היתה לי הזדמנות להיות באילת.
 עם בעיה בידון של סיפור יונקוס תרבותי, לא רק פרטי, וחברה לונדונית וזמנת
 יממטר לייצר סגור בייך טובח לטקס אלט. בעתה לעת עתה סתלה ביונית
 בוויפה והענין הזה טרם בא על פיתוחו. אילו היה יורה באילת גיש העוסק ביהר,
 אין טפק שסני הדברים היו אחרים. הוא הדין לגבי הסוציאלים, בכל המדך יש
 לנו שני מופטים לטלורגיה.

אם החוק הזה בסך 7 שנים יביא לנגב
 50 בערים ובערות; בשלב הראשון של פיתוח הנגב, והנגב יהפך לביתם - הרי
 הוא יצדיק את קיומו בסמט החוזים.

היו"ר ע. פרסיץ: אתה מתכוון לאנשים שסיימו את לימודם?

ח. בן-אשר: לאנשים שכעת נכין אותם, אנשים שביתם יהיה
 בנגב ושהמדינה מעזור להם לקבל השכלה גבוהה
 על מנת שיהזרו לנגב עם תום חוק לימודיהם.

יש תקדימים לחוק כזה במדינות העולם.
 בלגיה חיבה מיטפריה גדולה, אבל מי שהולך לקונגו הבלגית מקבל השכלה חינם
 וכעבור כמה שנים - פנסיה. מינוי רוצה לדבר על מדינות סוסליטריות בהן
 נותנים השכלה גבוהה חינם ומאחרי כן מחייבים את הבודרים ללכת למקורות
 סרווקים, מאלבו זה צריך להיות מתוך בחירה חופשית. ראיתי מה יכול לעשות
 3 - 4 מוסים באילת אילו זה היה ביתם.

מתוך כל הבימוקים המלה, מתוך המגע שהיה לי
 עם אנשים בעירייה-ורמיתל מה הם יצרי הדעת שלהם - אני מבקש את הועדה
 לצייר עקרונות החוק הזה ראוי לקריאה ראיונה בכנסת, ואחר כך יהיה
 מקום לדון על פרטים ופרטי פרטים, יהיה מקום להכניס חידושים, תיקונים
 והמתינויות, בתאם להצעות חברי הועדה.

היו"ר ע. פרסיץ: מדוע אתה חושב שלמטרה זו בחוק חוקך על ידי
 האוניברסיטה והטכניון ביתנות סליפודיות,
 אמטר לקבל החלטה במוסדות אלה לתת זכות קדימה לבער כזה. מהו היתרון
 של החוק?

ח. בן-אשר: היתרון הוא בזה, שהמדינה אוסרת: יש לי ענין
 מרכזי כמדינה להכשיר אנשים לנגב. זה טעווד
 אנשים בעירייה לראות את הדבר כתפקיד מרכזי של המדינה. אנו נמצאים בנקודת
 קפתון זה שבע שנים, לכן קודם כל צריך ליצור את האווירה הטעוודת
 התקורות עם הנגב תוך הכרה שאין בזה טעום הקרבה של המטרונות, ובמדי
 שילכת עירות בעירייה לנגב צריך ליצור תנועה של טאט, טעום שהסלקציה היא
 דבר טבעי, והיא תמיד בטפדים גדולים. בלי אורירה דרוכה כללת, בלי שהמדינה
 תראה בעיה זו כבעיה מרכזית טאי-ממטר למתור אותה ביום אחד - לא נכליח. אין
 דרך לעודד את הבער אלא חוק כזה. כטובן לזה יחייב הוצאת טספים,
 ואיך המדינה תמטר מבחינה זו - זו בעיה אחרת.

י. סטילבסקי: אם נתבונן בהצעת חוק זו נראה שיש 3 טעיפיים
 שהם עמוד השדרה של החוק, נוטאי הרעיון, ומילו
 לגבי יותר הטעיפיים יכול לבוא מינוי זה או אחר וטעיפיים אלה הם:

טעיף 5, המוסר שכל מי שהיה חבר מפק יתי שנים
 למרות ואביע ראיונו להשתלח, עם התחייבות בכתב לחזור לאותו מק, יהיה זכאי
 להשתלח במית-מטר גבוה על מטרון הטמטלה;

טעיף 7, המוסר שסטר ליטודן של השתלח ודטי
 מויתו וטולפו מאוצר המדינה;

טעיף 9, המוסר שבחלוקת מקומות השתלפות
 זכות עדיפות לחברי טוקים טמזורי התישבות בערבה, בנגב,
 בהר ובמטפרי.

פירושם של סעיפים עיקריים אלה הוא שהמדינה
מוסרת: מגיע לך, אתה עושה דבר חשוב ואנחנו נוצים לעזור לך, על כן
מוצר המדינה ישא בהוצאות. ועוד: זכות עדיפות לבגב, לערבה להר ולספר.

מי שביקר במקומות אלה ראה את המראה המדומם
של בקורות קטנטנות במקומות המסוככים ביותר, בקורות שיושבים בהם 50
או 70 מי, 100 זה כבר יוצא מן הכלל. ועל פי רוב שני שלישי באורחים
וטליש בחירות. כשאתה יוצא: למה אתם כה מעטים? - מספרים לך, אייבו יותר
אבל התנדפו. לכן הם הלכו? - התשובה הרשמית היא - ללמוד. התגייסו קודם
לשוא, אחרי כן כשהזרו לאותו מקום התברר להם שחסר להם דבר-מה, שיש
באפשרותם ללמוד. וסכיון שיש פעם בנות, חלק עוזב מסיבה זו, המקום
מתרוקן, ולקום חשוב במדינה נשאר חשוף.

בא חוק זה ואומר: הלימוד לא צריך להיות
סיבה, לפי מי שרוצה ללמוד והוא ראוי ללמוד יוכל לעשות זאת על חשבון
המדינה. אם באור היושב בארץ, הנמצאת 3 קל"ס מעזה, או בבואל-עוז,
או בקיבוץ להב, מול הרי חברון, או בנתיב אל"ה וכו', והוא הוכיח שזה
ביתו, כגון ששני וילדיו, רוצה ללמוד, והלימוד הזה אינו ענין פרטי שלו
אלא שרות למדינה, הרי המדינה צריכה לוטר לו: מגיע לך וכל באור ובחורה
ידעו שהליכה להתישבות אינן פירוש הדבר התנזרות מדעת, אינן פירוש הדבר
הקרבת חיי התרבות.

יתכן שיש בחוק מקום לשיפורים, אבל שלטת
הסעיפים שהזכרתי ברשמית דברי הם העיקריים ואותם אנחנו צריכים לזאת
בטלב זה של הדיון. חוק זה צריך לתת גם זכות עדיפות לגבי סטיפנדיות
וכניסה לפקולטאות בהן מספר המקומות מוגבל. אם, למשל, בפקולטה
לגיאולוגיה לומדים 6 סטודנטים, 2 יהיו אנשים כאלה. ואני רמיתי
במסקיט, באורחים, אשר מוסמים כמו פרופ' אולברייט באים אליהם
לראות מה ללמד, והם לומדים אחרי יום עבודה. הצטאון לדעת הוא לא יסוער,
יש כוונת איש לקטלוגים מצויינים, למה דווקא הם צריכים לעזור אותם מקומות,
שאין מוסר בחשיבותם ובראשונותם.

דומני שיהיה זה תעודת כבוד לקבל את החוק הזה
במהירות המפשרית, מפני שהוא חיוני ואקטואלי, הוא אינו בא אלא לסלא
מפקיד חיוני למדינה. אני מטליץ לקבל את החוק הזה לקריאה ראשונה בכנסת.

הי"ד ש. פרטיץ:

שלשה סעיפים אלה אמנם מבטאים את העיקר אבל
יש גם סעיפים אחרים שצריך לעמוד עליהם.
לא די שגדם יהיה שנתיים במסך כדי לקבל מהמוצר את כל האפשרויות ללמוד,
צריך להבטיח שהוא יחזק, למיך עם תום תקופת הלימוד, צריך להכניס סייג
שבמקרה ולינו חוזר עליו להחזיר את כל הכסף שהוצא על לימודו.

א. רוזנבל-באור:

לי יש הרגשה אחרת מהדברים היפים שמטענו
מפי חברי הכנסת סמילנסקי ובן-אשר. אינני
יודעת אם מוצדק לחוקק חוקים שיתנו זכות עדיפות לחלק מסויים של אזרחי
המדינה; אינני יודעת אם כל הצעון לדעת הוא דווקא בבגב; אינני יודעת
אם החוק הזה לא יצטיח פסבדו-צטאון ופסבדו-דעת; אינני יודעת אם אין
בישוב מקומות אחרים בהם יצטאו אנשים צמאי דעת, הרוצים ללמוד.
לכן אני מתייחסת לכל הבעיה הזו בספקנות מרובה ובדטה לי שאנו מסתירים
מדי להטיק מסקנות. לפי דעתי כל הרעיון הזה עדיין אינו בשל. ברור
לי שצריך לעודד את הישובים המרוחקים והנדחים, אבל אני בגד חוקים
הנותנים עדיפות לחלק אחד של האוכלוסייה על פני חלק שני. בודאי שהכוונות
טובות, אותן כוונות טובות יש במס הכנסה, ביטה מיוחדת לצורות התישבות
מסויימות, אבל זה מביא אחריו פגיעות מוסריות קשות מאוד במדינה המוסר
הציבורי הכולל.

י. סמילנסקי:

האם את בעד שתן זכויות ועדיפות לחיילים?

א. רוזנבל-באור:

כן.

י. סמילנסקי:

מדוע?

לסדירה

א. רזיאל-באור:

מפני שהייל נותן את הסכסוכים שאפשר לדרוש, ובמסיבות סטודנטיות הוא היה נותן את הדבר שאין לו תמורה. הייל שמרת את כלל האוסף, זכאי לקבל תמורה ממנה. הייל הזה ישגות היתה דוטה לצבא, שסוחרת בכל היפעה פוליטית, ענין כללי של המורה בכללותה, ללא אפשרות של בחירה, גם אם זה בניגוד לרצונך - כפי שהוא הייתה בצבא - אז אפשר היה לגשת לענין מתוך גישה זו. אבל לא זהו המצב. הקלואות היא ממנו דבר חיוני לסדירה, אבל לא הדבר היחיד, לכן יש לבחון את הענין בחינה תוך זהירות. החקלאות צמודה עדיין למפלגתיות, וחוק כזה עלול להביא אותנו לתהליך מוזק יותר מאשר מועיל.

ב. צברי:

אני חושבת שסדירה הטעצבת עתה את חייה, ושיש בה נקודות תורפה במקומות טובים, מחובתה לכבד את הנקודות הללו בכל המפעלים שעומדים לרשותה. פעם סמכנו על התנדבות, חשבנו שהיא תיפסק, אבל מתברר שאיננו יכולים לסמוך יותר על התנדבות של אנשים שילכו לפלא את המסיבות העומדות בפני הסדירה. יש שחיים בסדירה הזקוקים לעזרתה, והסדירה מחוקקת חוקים כדי לחזק את נקודות התורפה. החוק הזה אין לראות כחוק לעולמים, זהו חוק לזמן סטודנטים, עד שהסדירה תייער את כל ההדורים בכל השנתיים. אפשר יהיה להכביש בו תיקונים, אבל כולנו צריכים לתמוך בהעלתו לדיון.

ג. אבינור:

אני רוצה להעיר שלש הערות קצרות בקשר לעטדת המשרד.

אנו מייחסים חשיבות לבעיה הנידונה בהצעת החוק, ומטעם כך אנו מפליצים על דיון בהצעת החוק. אין אנו רואים כאן טען עדיפות לפדטים, כי אם טובת הסדירה והחיות תנאים. כיום המצב הוא, שבוגרי בתי-ספר תיכוניים שאינם הולכים להתישבות, גם אם אין יד הוריהם מסגת לכלכל אותם בלימודיהם באוניברסיטה או בטכניון, יכולים לפצות הזדמנויות רבות להמשיך את חוק לימודיהם לא רק על ידי עבודה כי אם גם על ידי קבלת סטיפנדיות, ואילו ההתיישבות הצעירה קולטת כמה משובי בוגרי בתי-ספר תיכוניים שאין להם אפשרות לעשות זאת.

עם זאת יש לנו שתי הערות לגבי החוק.

הדוגמה העיקרית שהמציע הביא לנו איננה בהצעת החוקן כל מה שהוא דיבר על אילת חורג ממסגרת החוק.

אנו רוצים שייכלל ויודגש בחוק ענין הכשרת סורים.

ד. כפרי:

כאשר בטענת התנגדתי לחוק זה, יצאתי מנקודת השקפה סטודנטית; לא ראיתי בפתן זכויות להשכלה גבוהה לחברי התיישבות אמצעי להשרטת ההתיישבות בארץ. אני ממתי, שאדם צעיר שנמצא שנתיים בלבד בקיבוץ וטרם הסתייך לטעום חיי חקלאות, עוד מוקדם בשבילו, שבחינת הקשר לסקום ולחקלאות, לבתקו מהמסק, גם אם משפחתו נמצאת בו. ולטובן שחוק זה אינו מכונן לעין חרוד או בהלל, כי אם לות ישיבות החלטה. דרך-מגב אני רוצה לענות לדברי חה"כ רזיאל-באור: אין כל יסוד לומר שהחקלאות מצלנו היא ענין מפלגתי, שערי הארץ פתוחים לכולם.

אבל כאן עומדת, לדעתי, שאלה אחרת: מהי המטרה - ההתיישבות או ההשכלה. אם המטרה היא ההשכלה - איש אינו כנפך בזה. נכון שאנו זקוקים לכוחות מדע צעירים, אנשים שיחיו בנגב. לכן אם חה"כ בן-משה רומה את ההשכלה כנקודת מוצא, אני מוכנה להצטרף ולתמוך בחוק.

הנקודה השניה שעמדתי עליה היתה - מהי זכותם של צעירים אלה על מני חוגים אחרים. אני מקבלת את הגישה שזו עמדה ולוצית חיונית, חשובה וזקוקה לעידוד, אבל בכל זאת עלינו לשאול את השאלה - מהי הערובה שהם יחזרו למסק. עלינו להבטיח זאת בחוק, שלא תמורר ההרגשה בחוגים סטודנטים איש כאן הפליה, שחלק אחד מקבל יותר על חשבון הסדירה מאשר חלק שני, גם אם אין כל יסוד טעמי להרגשה זו. כדי למנוע זאת מוטב להבטיח באופן ברור ביותר שזו לא תהיה סתנה, כי אם עידוד לאנשים שיבואו ויתישבו במסח מבודד. לכן נראה לי שצריך לקבל את הצעת החוק ולהעמיד אותה לדיון.

הינדר ש. פרטיץ:

אני יכולה להבין לרוחה של חה"כ רזיאל-
באור, שתוך שורה של עובדות אשר מציאות
חיינו כפתה עלינו, אבל דווקא טעום שיש עובדות כאלה אנו צריכים לראות
את הדברים כטוב שהם. היו ימים שהחלוציות היתה רעיון שלא צריך היה לעודדו
בטום פרטים; הרעיון הביא את האנשים לכל אותן פעולות שנתנו לנו המדינה.
אבל הנה יש דור חדש בישראל, ואנו חייבים, לצערה הרב, ללכת עם הזמן.
ואם הקרבן הגדול אשר נדרש מאתנו, כדי לעודד את ההשכלה בדור זה, יכול
להסאר בטמדים שהמדינה בסצבה יכולה להרשות לעצמה, אין כל סיבה, שבהבטיחנו
כל הבטחונו של תהיה אפליה, ושהאנשים באמת יחזרו לפסקם, לא לקבל את
החוק. בשעה שאנו נטליץ בפני הממשלה לעבד את החוק לקריאה ראשונה,
יש לבקש את הממשלה ראשית כל לדאוג שהחוק יסקף את המוטנטים האלה שהובעו
בו יכוח זה.

חה"כ בן אשר דיבר על הנגב, אבל אני רוצה
לכלול את כל ההתייחסות הצעירה, בכל מקום שהיא קיימת ושהיא חלוצית.
אם באים עולים טורגנטים וטסקיעים אלפי לירות בהתייחסות ומכבם אינו
כזה שהם זקוקים לתמיכה, הרי כסובן שהיא לא תינתן להם; אבל אם אותם
האנשים ילכו לספר ואחר-כך יבואו לדרוש את הזכות הזאת שהחוק מקנה, הרי
תינתן להם כמו שניתנת לאחרים. לדעתי הועדה צריכה לתמוך בעיבוד החוק
ברוח הדבריה שהוסטעו כאן.

א. ברטון:

אני רוצה לומר כמה טלית לסדר הדיון.
היום שמענו בפעם הראשונה הנסקה על החוק
מפי חבר הכנסת בן אשר. אני מניח שכולנו מבינים את רצינות החוק,
מטום שכל חוק הנותן עדיפות ופריבילגיות לאיזו שהיא קבוצה, הרי אנו חוק
עדין ומסובך. אינני רוצה להיכנס היום לגוף הענין ולקבוע את עמדותי,
אני מציע לדחות את ההכרעה לטובע ימים, כדי שאוכל להתייעץ ולהסלך בדבר.

הינדר ש. פרטיץ:

החוק היה טונח זמן רב, וועדת החינוך החליטה
לפני 6 שבועות להעמיד אותו על סדר יומה.
ומצוים היו חברי הועדה לעיין בו, להתייעץ ולקבוע את דעתם.

א. רזיאל-באור:

המקובל בועדה הוא, שאם חבר מבקש לדחות את
ההצבעה, מפילו לסם התייעצות, אין מתנגדים לזה.

הינדר ש. פרטיץ:

אני יודעת זאת, אבל אני חושבת שמי
שמתיחס ברצינות לעבודת הועדה, יכול היה
להתייעץ בחבריו ולקבוע את עמדתו לפני הישיבה הזו. אעמיד את הצעת חה"כ
ברמן להצבעה.

הצעת חה"כ ברטון. לדחות את ההכרעה
לשבוע ימים - לא נתקבלה

א. רזיאל-באור:

לי יש דעה ברורה על החוק, אבל חרובתני
שאם יש בקשה לתת שהות להתייעצות, לא צריך
להביא לידי כך שאנו נצטרך להצביע באופן חריף על דברים שאולי מפקפקים
בהם. יתכן שבעוד שבוע תהיה דעה אחידה על החוק.

א. ברטון:

מבחינה פורמלית היתה זכות לינדר להצביע
בעד ונגד הצעת, אבל ברצוני לומר שאני רוצה
בזה יחס בלתי לויאלי מצד היושבת ראס. אין אני מציע לדחות את ההכרעה לחודס
ימים אלא לישיבה הבאה.

הינדר ש. פרטיץ:

יתכן שהיה מקום להאשים אותי בחוסר לויאליות,
מפני שעל פי רוב, כשחבר מבקש לדחות את
ההכרעה לטובע ימים, מקבלים את הצעתו. אבל במקרה זה נהגתי באותה לויאליות
כפי שחברי הועדה נהגו לפני שבוע, כשבגרמה אי-נעימות לאדם שהוזמן לבוא הנה.
אולם מאחר שיש דרישה לדחות את ההכרעה, מתחשב בה ואעמיד סגב סעיף זה
על סדר יומה של הועדה בישיבתה הבאה.

תישיבה נועלה בשעה 11.00.